

~~Nf. 20.~~

מלך המורה

DISSERTATIO PHILOLOGICO - HERMENEVTICA
DE

ANGELO MORTIS

EX MENTE

EBRAEORVM AC MVHAMMEDANORVM
AD QVAEDAM SCRIPTVRAE LOCA VEL ILLVSTRANDA
VEL VINDICANDA

PRAECIPVE EXOD. XII, 23. PROV. XVI, 14. EBR. II,
14. TOB. III, 8. APOC. IX, 11.

VARIIS OBSERVATIONIBVS ILLVSTRATA

Q V A M

PRAESIDE

ERNESTO FRIDERICO
NEUBAVERO

ORDINIS PHILOSOPHORVM IN REGIA FRIDERICIANA
ADHVC ADIVNCTO

IAM VOCATO ANTIQVITATVM LITTERATVRAE GRAECAE
ET LINGVARVM ORIENTALIVM IN ACADEMIA GIES-
SENSI PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO

AD D. SEPTEMBRIS *ae.*

VOLENTE DEO

PVBLICO DOCTORVM EXAMINI SVBICIET

SAMVEL GERLACH

POTSAMIENSIS

SACRARVM LITTERARVM CVLTOR

HALAE MAGDEBVRGICAE A. O. R. MDCCCXXXII.

TYPIS IO. CHRISTIANI HENDELII ACAD. TYPOGR.

TITEL

ANGELLO MORTIS

FRANCISCAE M. ...

FRANCISCAE M. ...
FRANCISCAE M. ...

FRANCISCAE M. ...

FRANCISCAE M. ...

FRANCISCAE M. ...

FRANCISCAE M. ...

CAPVT I
DE
ANGELO MORTIS EX MENTE IV-
DAEORVM AC MVHAMMEDANORVM
GENERATIM.

Σύνοψις.

- I GENERATIM** de angelis
philologica traduntur
1 de voce **מַלְאָכִים** cuius
a) deriuatio, §. I.
b) circumscriptio, §. II.
2 de graeca voce, §. III.
3 nomina hæc generalia, omni-
bus spiritibus completis con-
uenientia esse, indicatur, §. IV.
4 definitio realis, §. V.
II SPECIATIM de angelo
mortis, quae doctrina
1 *ex mente ebraeorum*,
a) historice traditur, vbi
α) nomina, §. VI. cum caus-
sa denominationis, §. VII.
β) qualitas mala, §. VIII.
γ) ordo, §. IX.
δ) numerus, §. X.
ε) officia, §. XI.
ζ) locus, vbi degant, §. XII.
η) forma terribilis, §. XIII.
θ) principes duo, de quibus
N generatim agitur, §. XIV.
2 speciatim de *Sammaele*,
cuius considerantur
aa) principatus, super
aaa) mortem, §. XV.
1 ββ) reliquos diabolos,
§. XVI.
bb) nominis *Sammael* si-
gnificatio ac deriuatio,
§. XVII.

A 2

cc)

- cc) alia nomina, vt
 αα) Aſchmedai, §. XVIII
 ββ) Duma, §. XIX.
 γγ) Azazel, §. XX.
- d) ſuperſtitio circa eum iudaica, §. XXI.
- *) fabulae,
 α) generatim de angelo mortis, §. XXII.
 β) ſpeciatiim de Sammaele, §. XXIII.
- b) diiudicatur, quum ostenduntur
 α) contradictiones circa eum, §. XXIV.
 β) an parabolice haec omnia ſint intelligenda, diſquiritur §. XXV.
 γ) quid veri falſue contineat haec doctrina, ostenditur §. XXVI.
- 2 ex mente *Mubammedanorum*, vbi
 a) generatim monetur, eos hanc fabellam, vt alias, a iudaicis accepisse, §. XXVII.
 b) ſpeciatiim, vbi ex corano ostenditur
 α) angelus mortis, §. XXVIII.
 β) fuſtigatio eius ſepulcralis, §. XXIX.
- 3 an *chriſtiani* quidam ſimile quid ſtatuant, inquiritur,
 a) *aethiopes*, quorum ſententia rectius exponitur §. XXX.
 b) ex doctoribus priuatis *Origenes*, aut quisquis libri ſit auctor, angelum mortis ſtatuit, §. XXXI.

§. I.

VT ne conſuetum diſputantium morem temere videamur negligere, prius adhuc, quam ad ipſius *angeli mortis* tractationem nos accingamus, pauca de voce מלאך *angeli*, ex philologia ſacra proferre viſum fuit. Significat vero haec vox proprie *legatum, nuntium*, qui ab alio mittitur, a radice apud *Aethiopes* adhuc viſitata מלאך (cum qua conuenit *arabicum* ملاك, littera tantum tranſpoſita) ſignificante *miſſi*: vt iam olim

olim monuere IAC. GOLIVS, a) IO. HENR. HOTTINGERVS, b) THEODORICVS HACKSPANIVS, c) IOBVS LVDOLVFVS, d) IO. FRID. NICOLAI, e) EDVARDVS POCOCKIVS, f) LVDOVICVS DE DIEV, g) IO. BENED. CARPZOVIIVS, h) filius, CHRISTOPHORVS CELLARIVS, i) FRIDEM. BECHMANNVS, k) IO. GVIL. BAIERVS, l) IO. ANDR. EISENMENGERVS, m) CASP. NEVMANNVS, n) IO. ABR. KROMAYERVS, o) IO. IOACH. SCHROEDERVS, p) venerabilis noster IO. HENR.

A 3

MI-

- a) *lexico arab.* col. 143. MVTHO, Ienae, 1656. cap.
 b) *smegmate orient.* cap. II. §. 2.
 V. p. 88. & cap. VII. p. 164. i) *sciagraphia philol. sacrae*, part. I. §. 29. p. 16.
 c) *de nominibus diuinis* disp. II. §. 10. in eius *disputat. theol. philol. sylloge*, p. 200. k) *adnotatr. vberior. in comp. theol.* LEONH. HVTTERRI, loco V. qu. I. §. I. p. 130.
 d) *lexico aethiopico lat.* col. 21. l) *compend. theol. posit.* part. I. cap. III. §. 2. n. a. pag. 250.
 e) *bodogetrico orientali barmonico*, p. 393. m) *entdeckt. iudenrb.* part. II. cap. VII. p. 370.
 f) *adpendice notarum miscellanea ad portam Mosi*, cap. III. p. 35. n) *genesi linguae sanct.* cap. I. §. 31. p. 11.
 g) *critica sacra, sive animaduersionibus in loca quaedam difficultiora vet. & noui test.* ad Gen. XLVIII, 16. & Mal. III, 1. o) *de vsu linguae arab.* lib. II. cap. I. p. 82.
 h) *diarribe philol. de arca foederis*, praefide IO. FRISCH- p) *diff. philol. de vulpibus Simsonis*, Marburgi, 1723. §. 29.

MICHAELIS, q) & nuper admodum cel. CHRISTIANVS LVDOV. SCHLICHTERVS. r) Hanc deriuationem qui nesciuerunt, dici non potest, quantopere fuerint alucinati. Sic IO. FORSTERVS s) מלאך deriuat ab הלה *iuir*, sed in radice ילה dari posse radicem לאך confitetur, quamuis eam reuera dari ignorauerit. Magis ridicula est originatio a לה מוה *quid tibi?* quid noui adfers? deducta. Ebraeos hoc nomen a מלאכה *functione, opere*, repetere, auctor est ANTONIVS GRELOTVS. t) Nec, quod mireris, hac in re sibi constat laudatus HACKSPANIVS, v) siquidem alibi de vocis מלאך radice ambigi dicit. Eodem modo, qui ex significatione litterarum hieroglyphica vocem מלאך deducere voluerunt, rem infeliciter videntur tentasse. Sic IO. GVIL. ZIEROLDVS, x) vir de re sacra ac litteraria non vno nomine meritus, hoc nomen ita explicat: מלאך *der gesandte, der sich v mannigfaltig l beruor tuhr, und n frey sich herunter kehret, ך zu dem er gesandt ist.*

§. II.

Ebrasi vocem מלאך explicare solent per שליח *nuntium, missum*. Hinc dicunt: שליח קרני מלאך *nuntius dici-*

q) *de angelo Dei dissertat. philol. Halae 1702 habita, recusaque 1724. §. 2.*

r) *decimis sacris, obseru. XLVII. §. 4. p. 475.*

s) *dictionary ebr.*

t) *prodromo in D. Ioan. apoc. ad cap. II, 20. p. 26.*

v) *notarum philol. theol. in varia & difficilia scripturae loca, part. I. p. 287.*

x) *in באר היטב deutlichen erklaerung der heiligen schrift, XIII vofstellung, pag.*

1107.

dicitur *mal'ach*, eosque ita dictos volunt γ) לפי שהם
 מלאך שליח השם בהנהגת העולם *quoniam sint legati Dei in*
administratione mundi. Eodem modo R. MOSES MAI-
 MONIDES ε) ait: מלאך שליח וכל שעשה מצוה הוה
 מלאך *mal'ach significat legatum, & quisquis mandatum*
facit, est angelus. Hinc *Chaldaicae paraphrases*, quae
 תרגומים *targumim* vocantur, nunc retinent מלאך nunc
 שליח. Angelus *metatron* a R. BECHAI α) voca-
 tur שליח מטטרון.

§. III.

De voce *graeca* pariterque *latina angelus* nihil habeo
 dicere, nisi quod eam FRANCISCUS REDI, Italus, a Per-
 fico *angari* deriuare voluerit, vt obseruauit ZACH. GRA-
 PIVS. β) Vel tiro *graecarum litterarum* sciuerit, ἀπὸ τοῦ
 ἀγγέλλειν, a *nuntiando*, eam descendere. De voce *graeca*
 aliisque huc pertinentibus lege abundantissimum IO. CASP.
 SVICERYM. *

§. IV.

Quamuis varia sint diuersaque angelorum nomina;
 ebraeum illud tamen, perinde vt *graecum*, merito omnibus
 commune habetur. Indicare hoc vult ebraeorum doctissi-
 mus,

γ) Teste THEODORICO HACKSPANIO *disp. de ange-*
lorum daemonumque nomi-
nis, §. 20. p. 244. in *disp. theol.*
philol. sylloge.
 α) in מורה נבוכים
 part. II. cap. VI.

α) in ביאור על התורה
 fol. 113. col. 3.
 β) *theol. recens controuer-*
sa contin. cap. III. qu. I. pag.
 64 sq.
 * *thesauro eccles. tom. I.*
 col. 30 sqq.

mus, R. MOSES MAIMONIDES, c) quando scribit מלאכים לכולם שם כולל לכל *mal'acchim est nomen omnibus angelis commune*. Aliter tamen non numquam statuunt, vt quum celebrem illam distinctionem, quae *cabbalisticis* cum primis adridet, toties totiesque crepant, decem esse ordines, siue choros angelorum, eosque his nominibus insignitos חיות *animalia*, (quae & חיות הקדש *animalia sanctitatis* vocant,) חיות אופנים *rotas*, אראלים *Arelim*, (alii *Erelim*, vel *Orelim* legunt) virtute ac fortitudine pollentes, חשמלים *Chaschmalim*, flammam ignitas, alia animalia loquentia ac corpore ignito vestita intelligunt, שרפים *Seraphim*, מלאכים *numrios*, אלהים *deos*, בני אלהים *filios Dei*, כרובים *Cherubim*, אישים *viros* esse. Apertum est, ebraeos in hac distinctione מלאכים non generale nomen, omnibus conueniens, sed speciale vnius certi ordinis, constituere. Sed hac distinctione subtiliori non semper vtuntur, multo minus sacra scriptura hoc discrimen tenet. Videantur ex ebraeis R. MOSES MAIMONIDES, d) ex christianis THEODORICVS HACKSPANIVS, e) IOAN. DE LENT, f) b. IO. FRANCO.

BVD.

c) מעשה מרכבה cap. II. p. 146. in IO. ADAMI SCHERZERI *trifolio orientali*.

d) מעשה מרכבה cap. II. p. 141 -- 147. tum in הלכות יסודי התורה *constitutionibus de fundamentis legis*, cap. II. §. 8. p. 18. c-

ditionis GVIL. VORSTII, cuius ad h. l. *notas* confule.

e) *disp. de angelorum dæmonumque nominibus*, §. 4 sqq. in eius *disp. theol. philol. sylloge*, p. 234 sqq.

f) *de moderna theol. iudaica*, cap. VIII. §. 6. p. 252 sq.

EVDDEVS, g) theologus summus, & IO. ANDR. EISEN-
MENGERS. b)

§. V.

Denique descriptionem angelorum realem si deside-
ras, dabit tibi eam MAIMONIDES, i) *השכלים הנפרדים הם המלאכים* *mentes separatas angelos esse* inquit. Indi-
care vult, angelos esse spiritus meros, seu completos. Sed
tantum de angelis generatim.

§. VI.

Accedamus iam ad tractationem, de *angelo mortis* in-
stituendam. Dici vix potest, quam crebro eius mentionem
iniiciant ebraei. Nomina, quibus eum insignire solent,
non vnus generis deprehendo. Communissimum est
מלאך המות *angelus mortis*, quod per scribendi com-
pendium non numquam *מ"ו* efferunt, adnotante IOAN.
BUXTORFIO, k) patre, chaldaice etiam *מלאך רמות*
dicitur. Hanc denominationem iudaei ex scripturis sacris
desumptam censent, & quidem ex *prou. XVI, 14.* quo de
loco ex instituto infra cap. III. §. II. dicemus. Praeterea
ipsum adpellant *מלאך החבלה* *angelum excidii, damni,*
perditionis, etsi hoc nomen non raro paullo latius pateat, &
generatim angelum, damno, quacumque id fiat ratione, nos

B

adfi-

g) *philosoph. ebraeor. §. 45.* part. II. cap. X. ex versione R.
SAMVELIS ABEN TYBRON.

b) *entdeckrem iudenthum,* k) *de abbreviaturis ebrai-*
part. II. cap. VII. p. 374. *cis, p. m. 138.*

i) in *מורה נבוכים*

adficiemem, significat. Ita eos distinguit 10. A LENT. 1) Pro synonymis vero habentur a THEODORICO HACKSPANIO, m) 10. SAVBERTO, n) filio, ipsoque 10. A LENT. o) Idem dicendum de nomine מוֹיֵק *carnifex, ror-tor*, nec non הרע מלאך *angelus malus*. Adde הרע יצר *figmentum malum*, c. III. §. III. Denique ipsum & אַסַּף עֲשֵׂה-חַוִּיָּה *vocant שטן Satanam & המשחיתים angelum interfectorem*, qui Exod. XII, 23. alibique occurrit. De nomine Sammael, Aschmedai, Azazel vide §. XVII. XVIII. XX.

§. VII.

Causam denominationis iudaei in eo ponunt, quod terrorem mortis, animam praecipue agentibus, incutiat. Condiscimus hoc ex loco quodam talmudico p) בִּיּוֹן פִּיּוֹ רִוּאָה אוֹתוֹ מוֹדְעוֹ וּפְתוּחַ פִּיּוֹ (angelum mortis) aeger conspicit, contremiscit & aperit os; quemadmodum etiam diabolus Iob. XVIII, 14. מַלְאָךְ בְּלַחֲוֵי רֶגֶל בְּלַחֲוֵי רֶגֶל rex terrorum, ut quidam interpretes q) putant, vocatur, quum alii, inter quos etiam DAV. MILLIUS r) est, de

- 1) de moderna theol. iudaeo, cap. VIII. §. 8. p. 255. p. 163.
 m) disp. cit. §. 43. p. 257. q) Veluti R. SAL. ISAACIDES, SEB. SCHMIDIUS & VEN. IO. HENR. MICHAELIS notis vberioribus in libro Iobi, ad h. l. p. 240 sq.
 n) disp. I. de adoratione angelorum, §. 9. in eius palaestra theol. philol. p. 44. r) differrar. selectar. VI. de Baalzebub & Miphletzet, §. 13.
 o) l. c. §. 4. p. 248.
 p) in gemara Babylon. cap. I. fol. 20. col. 2. vel in GEORGII ELIE- p. 188.

de morte id intellectum volunt. Sic Pluto, quem pagani diabolium credebant, a laudato MILLIO ex מַלְאָךְ *terrui*, *tremui*, ibidem deducitur, ¶ in D, vt saepe alias, commutato. Quomodo & diabolicum illud idolum מַלְאָךְ I Reg. XV, 13. ab illa radice descendit. s) Deinde eum ita dici iudaei perhibent, quod *de malis*, utimur R. MENASSE BEN ISRAEL. r) verbis, *supplicia sumunt & adsiduo inquirunt in hominum peccata*, nec non, quod, vt paullo ante dixit, sunt *ministri & exequutores diuinae irae ac iustitiae*. Vel maxime haec ratio huc pertinet, quod mortem temporalem tum primus in mundum induxerit, tum hodieque hominibus adferat. Sic, citante IO. BVXTORFIO, v) dicunt iudaei, quod מַמְלַךְ גְּרִים מוֹתָם לְכָל עַלְמָא *Sammael* (angelus mortis) *causam mortis toti mundo praeberit*. Recte addideris, hoc fieri, quod praeterea spiritali aeternaquae morte, ceu veneno, infecerit terrarum orbem. Denique ex mente iudaeorum addendum, ipsum *mortis angelum* hoc nomine notatum esse, quod etiam homines a morte custodiat vitamque commodam & optatam largiatur. Vide dicenda §. XI.

§. VIII.

Angeli huius *qualitatem*, siue, sitne bonus, an malus,

B 2

ex

s) Vide iterum doctissimum DAV. MILLIVM l. c. §. 14. 15. p. 189 sqq. qui ob hunc significatum *Hecazen* innui putat, quam, immixtis spectris, terrere homines ac percessere, veteres crediderunt. r) *de creatione problem.* XXII. v) *lexic. bald. ralm.* & *rabbim.* col. 1495.

ex dictis facile clarere putauerim. Quum eum saepe מוֹיֵק *carnificem; laeforem*, מלאך הרע *angelum malum*, הרשע *improbum illum*, immo ipsum *Satanam*, vt c. III. §. III. dictum, vocitent: quid quaeso clarius, quam ipsum, ex mente iudaeorum, malum esse angelum?

§. IX.

Tametsi de angelo mortis, ceu vno, saepe loquuntur iudaei; integrum tamen eorum ordinem constituunt. R. MENASSE BEN ISRAEL *x)* *tertium*, quem constituit, angelorum *gradum*, *spiritibus sublunaribus* adsignat, qui *sunt ministri & exsequutores diuinae irae & iustitiae*, siue *angelis mortis & damni*. Huius ordinis angeli rursus diuiduntur a quibusdam in וְלִילִין שְׂרִיף רוּחֵן *obseruante* 10. SAVBERTO. *y)* Hinc saepe ordinis huius mentio fit. Sic alicubi *z)* *regioni geenae* מַלְאכֵי הַבְּלֵהָה *coetus angelorum carnificum* adscribitur. Nam Sammael cum multis aliis angelis a Deo defecit, eamque ob causam ab eo e coelo deiectus. Habet hoc R. ELIEZER: *a)* וְהַפִּיל אֶת־סַמְאֵל וְאֶת־הַכַּרְזִי שְׁלוֹ מִמְּקוֹם קְדוּשָׁתוֹ מִן־הַשָּׁמַיִם *praecipitauit (Deus) Sammaelem & copias eius e coelo, loco illorum sancto.* §. X.

x) loco indic. confer 10. AN. SAVBERTVM *diff. I. de adoratione angelor.* §. 9. quae exstat in eius *palaestra theol. philol.* p. 44. & 10. A LENT *de moderna theol. iudaica*, loco VIII. §. 9. p. 258.

y) l. c. hancque diuisio-

נִירוּבִין *massceherb* cap. II. fundatam dicit.

z) in libro mystico יסוד שירים in libellum Ruth scripto.

a) in אליעזר ר' פרקי cap. XIV.

§. X.

Facile hinc patet, admodum ingentem angelorum mortis numerum esse debere. Non enim tantum saepe *plurali* numero vtentes מלאכי מוֹרֵת *angelos mortis*, item מלאכי חבלוֹת *angelos damni*, nec non מזיקים *Satanas & carnifices* dicunt; verum etiam paullo curiosius nugienduli iudaei eosdem determinant, non aliter, ac si eos suis lustrassent oculis. Audiamus de numero quamdam fabellam: *b)* כשירד הק"וה אל המצריים על הים ירדו עמו צי אלף רבואות מלאכי חבלה דהיינו כמספר המצריים שחבל כל מלאך אחד מהם *quando descendit Deus opt. maximus super Aegyptios ad mare, descenderunt cum eo XC millia myriadam angelorum excidii, secundum Aegyptiorum numerum, vt singuli singulos perderent.* Sic Gabrieli, (quem apellae etiam mortis angelum credunt, vt §. XIV. dicemus,) & Sammaeli, angelo mortis, integri exercitus tribuuntur, vt a R. NATHAN SPIRA, *c)* וכל אחד ואחד יש לו חיילות רבות וכל חיילותיו מלאכי מוֹרֵת *utrique ingentes exercitus sunt, qui omnes exercitus angelorum mortis vocantur.* Immo fabulantur, centum octoginta quatuor illorum myriades, in vna re occupatas, totidem Israelitas, pro Mose supplicantes, suffocasse: vt refert I. A. WINDETVS. *d)*

B 3

§. XI.

b) Refert eam GILBERTVS GAULMINVS *obseruationibus ad lib. de vita & morte Mosi, lib. I. cap. XIII. p. 150.* ex editione IO. ALB. FABRICII. *c)* in טוב הארץ f. 16. col. 3. *d)* *de vita functorum statu,*

§. XI.

Consideremus iam officia & functiones, quae, ex iudeorum mente sententiaque, peragunt angeli mortis. Generatim hoc ipsis datum est munus, ut cunctis mortem hominibus adferant. Ac primum quidem homines a morte custodire & quietam tranquillamque vitam concedere creduntur. Discimus hoc ex *Zobar*, qui a R. SIMEONE BEN IOCHAI conscriptus fertur, e) ubi ad verba *Cob. XII, 15.* ויש דא סמאל דאוריך שקט & est *improbis, qui prorogat dies suos in malitia sua*, haec leguntur: דא סמאל דאוריך שקט ושלוחה לאדם *hic est Sammael, qui prorogat quietam ac tranquillam vitam homini.* Dein has angelis mortis delatas esse partes credunt, ut piorum animas placide, ceu filum e lacte, educant; impiorum autem, ipsis aduersantium ac resistentium, veluti lanam e carduis, vi euellant: quod R. MENASSE BEN ISRAEL f) tradit. Hinc etiam angelum mor-

tu, sect. XIII. p. 209, in THOMAE CRENIU fasciculo IV opusculorum, quae ad histor. ac philol. sacram spectant. Citat vero auctorem quemdam *vitae Mosi* f. 54. col. 1.

e) part. II. fol. 5. col. 2. Hic liber זוחר admodum est antiquus, & A. C. centesimo circiter scriptus, cabbalisticum commentarium in legem continet. Vide IOAN. BVXTORFIVM, patrem, de

abbreuiat. ebr. voce רש"בי p. 203 sqq. & in *bibliorb. rabbinica*, p. 69 sqq. & filium tract. de punctorum vocalium & accentuum origine, antiqui & auctoritate, part. I. cap. V. p. 68 sqq. CHRISTOPH. NOTSTRUM CELLARIUM, *sciagraphia philol. sacrae*, part. I. §. 19. p. II.

f) in נשמת חיים fol. 77. col. 1. 2.

tis Mosen voluisse occidere legimus. Loca haec addere nolo, quod PRAESES g) ea alibi in medium produxerit. Pecora quoque & bestias ab angelo mortis interfici putant, vt in talmude b) inter alia de vacca dicunt: שבקרה מלאך המות si angelus mortis eam fuisset, vixisset ea in domo furis, vbi glossa addit: מלאך המות נמי בבירה השוכר קטיל לה potuit eam occidere etiam in domo eius, qui custodem conduxit. Prae reliquis consideratione nostra dignissima est fustigatio sepulchralis, quam angeli mortis suscipiunt. In eo eam constituunt, quod improbos pro meritis excipiant direque castigent, immo in inferno etiam sint crudeles. Lepide eam describit R. ELIAS LEVITA i) hoc modo: כתוב במדרש רבי יצחק בן פרנך שאלו לו תלמידיו ארז רבי אליעזר כיצד דינ חבוט הקבר אמר להם כיון שנפטר האדם מן העולם באת מלאך המות ויושב על קברו מיד נכנסה נשמתו בנופם ומעמידו על רגליו וכולו אמר רבי יהושע בן לוי בידו שלשלת הציה של ברזל והציה של אש ומכה אותו פעם ראשונה אבריו מתפרקין שנייה עצמותיו מתפורים ובאים מלאכים ומקבצים אותם ומכה אותו פעם שלישית ונעשה Relatum legitur in medrasch R. Isa-

g) *dissert. philol. herme-
neut. de corpore Mosis, c.III. §.
7-9. p. 38. 40 sq.*

b) in בבא מציעא f. 36. col. 2. Vide IO. LIGHT-

FOOTVM horis ebr. & talm.
in acta apost. ep. ad Rom. & 1
Cor. X, p. 206.

i) in lexico, cui תשבי no-
men impofuit, voce חבוט חכ.

R. Isacii, filii Parnachi, interrogarunt discipuli R. Eliezerem: qualis est modus fustigationis sepulchralis? respondit, postquam homo ex hoc mundo discessit, venit angelus mortis, atque considerat super sepulchro, tum statim anima redit in corpus eius erigitque id in pedes, cetera. Dixit R. Iosua, filius Leui: Et in manu eius est catena, cuius pars ferrea est, pars ignea, eaque verberat. Primo ictu dissoluuntur membra eius, secundo ossa dissipantur, tum angeli veniunt eaque colligunt. Quod si tertio vice percusserit, redigitur in cinerem & puluerem, reditque in sepulchrum. Similia habent R. ELIAS DE VIDASK) & R. MENASSE BEN ISRAEL, l) super Ezech. XXXII, 27. **ראוה איה אחר מיתתם אומר שעדין חטאתם ועונשם תהיה על עצמותם שישחקו בגיהנם** ecce! quomodo dicat, (propheta) quod post mortem ipsorum (praeputiatorum) etiam peccatorum & poena ipsorum ventura sit super ossa sua, scilicet quidem in inferno comminuentur. Hinc species quaedam excommunicationis & anathematis apud iudaeos est **ישחקו בגיהנם** ossa eius confringantur in inferno, quae occurrit apud R. ABR. SACHVTH m) & R. ABR. BEN DAVID. n) Legantur de hac iudaeorum sententia IO. BYXTORFIUS, o) qui & memorat, eos in precum suarum libel-

k) in ראשית הכמור fol. 45. col. 1. 2.

l) in נשמר חיים cap. XII. fol. 32. col. 2.

m) in ספר יוחסין f. 131. col. 2.

n) in ברית הר"אבר fol. 78. col. 1.

o) lexico chald. & arab. voce חבט col. 698. & in synagoga iud. cap. XXXV. p. 437. & 438. qua ostendit, qui-

bellis orare, vt a הקבר הבוט liberentur, EDVARDVS POCOCKIVS, p) IO. ANDR. EISENMENGERVS, q) & celeberrimus hodie Traiecti ad Rhenum philologus, DAVID MILLIVS. r) Praeterea quum viam mortis quatuor portas s) habere perhibeant iudaei, fingunt, fingulis quatuor adfate angelos רחמיני *miseriordes*, quibus alii intus latentes & אכזריני *crudeles* dicti, opponantur. Pergunt narrare, priores illos homines a portarum singularum ingressu serio vehementerque dehortari. Quod si vero eos non audiant & vltimam quoque ingredi velint, tum eos in haec verba erumpere & clamare monent, *huc vsque tantum Deum poenitentes recipere eorumque condonare peccata.* Quod si tamen nulla huius admonitionis ratione habita, quartam quoque intrent, tum angelos crudeles hominem arripere & animam eius auferre scribunt. Qua de re videndus b. THEODORICVS HACKSPANIVS. t)

C

§. XII.

quinam ab hac poena immunes habeantur.

p) *adpendice notarum miscellanea ad R. MOSIS MAIMONIDIS portam Mosis*, cap. VII. p. 241--244.

q) in *entdecken iudentb.* part. I. cap. II. p. 72.

r) *dissertat. selectis*, num. X. de *Mubammedismo ante Mubammedem*, §. 50. p. 396 sqq.

s) Non conuenit hac in re

inter iudaeos, aliis eorum tres, aliis septem, aliis multa millia portarum inferarum statuentibus: vt videre licet apud IOAN. ANDR. EISENMENGERVM *entdecktem iudentbum*, part. II. cap. VI. p. 333 sq.

t) *notarum philol. rheol. in varia & difficilia scripturae loca*, part. I. ad Iob. XXXIII, 29. p. 859.

§. XII.

Quod si *locum* quaeras, in quo, ex iudaeorum placitis, degere hi angeli mortis credantur: scias *sub luna* locum ipsis esse adsignatum. Ita saltem sentit R. MENASSE BEN ISRAEL, v) *sublunares spiritus* eos propterea vocans. Id quod cum eo conuenire videtur, quod scriptura diabolum dicit τὸν ἀρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ αἰέρος, *Eph.* II, 2. & τὰ πνευματικά τῆς πομπῆς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, *ib.* cap. VI, 12. Causam, cur *dominium in aerem* diabolis tribuatur, hanc facit cel. CHRISTOPHORVS MART. BURCHARDVS, x) medicus Rostochienfis, *quoniam intermedis subtilissimis fluidis, suas operationes exercent.* Alii hanc addunt, quod in aere libenter commorentur. Idem iudaei clarius profitentur haud raro. Suffecerit R. BECHAI γ) excitare, qui ait: מן הירוע כי השדים ג' חלקים יש מהם היסודות שוכנים באויר בגלגלי היסודות *notum est, diabolos in tres partes esse diuisos. Non nulli eorum habitant in aere in sphaeris elementorum.* Sic de Aza & Azael alicubi dicitur: וכך נחתו אתגלימו באוירם ואתעבדו כבני נשא *quum descenderent, circumdederunt se aere factique sunt*

v) *de creatione problem. mana*, cap. VII. §. 107. p. 249. XXII. conf. 10. SAVBERTVS, γ) in ביאור על התורה f. 90. col. 1.
 filius, *diff. an angeli adorandi sint ex iudaeorum mente*, disp. I. §. 9. quae conspicitur in *palaestra rheol. philol.* p. 44.
 x) *meditatt. de anima bu-* z) in libello *cabbalistic*, chaldaice scripto, מדרש רוח, qui in Zobar Cremonienfi extat, p. 184.

sunt instar hominum. Idem pagani statuere. PLATO a) regionem supremam, eamque aetheriam diis, aeriam daemonibus, & infimam hominibus adtribuit. Sic HESIODO b) daemones ἠέρα ἐσσομένοι, *aere induti*, adpellantur.

§. XIII.

Formam angelorum mortis admodum terribilem faciunt iudaei nugienduli, sine dubio, quod ipsam mortem πάντων τῶν φοβερῶν φοβερώτατον statuunt. Aiunt c) enim, מלאך שכולו מלא עינים ipsum *totum esse oculum*, adeoque ipso Lynceo vel Argo perspicaciorem. Hinc refert R. IVDA: d) מלאך המות הן בוכין ר"ז אמרו ר"ז כלבים צועקים מלאך דמורת כה לעיר כלבים שוחקים אליהו ב"ה לעיר *quum canes vident angelum mortis, flet.* Idem est apud R. BECHAI: e) מלאך צועקים מלאך דמורת כה לעיר כלבים שוחקים אליהו ב"ה לעיר *magistri nostri, beatae memoriae, aiunt, canes ululare, angelo mortis urbem ingrediente; Elia vera aduentante eos ludere.* Sine dubio ob truculentam, quam fingunt, formam hoc facere censendi sunt. Praeterea gladio ipsum armatum statuunt, vt §. XXII. dicemus. Quod inde sine dubio venit, quia angelus domini Bileamo gladio, vagina vacuo, obstitabat Num. XXII, 22. sqq. nec non quod David hoc habitum videbat 1 Paral. XII, 26. Quae euaginato pro mi-

C 2

narum

- a) de legibus lib. IV. EZERIS EDZARDI editione
 b) ἔργ. καὶ ἡμερ. v. 124. p. 163.
 & 221. d) in ספר חסידים num.
 c) in gemara Babyl. tra. 1145 sq.
 status עבודת זר"ה cap. I. e) in ביאור על התורה
 fol. 20. col. 2. aut in GE. ELI- f. 74. col. 2.

narum indicio habebatur, iudice G. E. MOEBIO. f) Haud ab-
 simile quid apud paganos inuenias, credentes, canes ululare,
 metu monstrosæ Hecates, siue Proserpinae, conspectæ,
 vt animaduertit doctissimus DAVID MILLIUS. g) Ob
 tremendam illam angeli mortis faciem fingunt quoque,
 morti vicinos, terreri, vnde in talmude h) dicitur: כיון
 פיר שחולל רוחו מורעו ופחת פיר *quando aegro-*
tus illum conspicit, contremiscit & diducit os. Hinc ANTO-
 NIVS MARGARITA, i) citante IO. BVXTORFIO, k) pa-
 tre, scribit, *priscos pios rabbinos a Deo petiisse, ne sibi angelus*
mortis tam horrenda specie in mortis lectulo adpareret, idque
a Deo impetrasse: immo illos per sanctum nomen satanam non
tantum fascinasse & vinxisse, sed & illi sinistrum oculum
eruisse. Haud miror, iudæos eiusmodi terribilem formam
 adscribere angelo mortis, quum tantum non omnes gentes
 diabolo ridiculam formam tribuant. Audiendus IO. FA-
 BRICIVS, l) abbas quondam regio-Lotharius, de diabolo,
 Christitentatore, agens, *pictores, inquit, potestatem quidlibet*
audendi sibi vindicantes, caput ei imponunt birinum, aures
adsuunt asininas, brachia barpyiarum unguibus armant,
pedes

f) *selectis dissp. theol. p. 368.* k) *synagoga iudaica, cap. XXXV. p. 436.*

g) *dissert. de Baalzebub & Miphlezet, §. 15. quæ VI est inter eius dissert. selectas, p. 191.* l) *dissp. theol. qua historia sacra contra non nullos pictorum errores vindicatur, Altorfii primum habita 1684.*

h) *tract. gemar. cit. loco.*

i) *tract. de scenopegiis.*

§. 11. postea inserta est eius a-
 moenitatibus theol.

pedes supponunt caprinos, in locum plantarum substituunt iterum ungues rapacis alicuius volucris, tergo caudam adpendunt, modo breuiorem, modo longiorem, & totum corpus vestiunt villis hirsutis. Quid multis? adeo dira eum sistunt forma, ut diriorem, ne quidem si vellet, induere vix posset ipse diabolus. Vide & ven. ERN. SAL. CYPRIANVM. m) Ridiculum eiusmodi exemplum exstat apud summum 10-BVM LVDO LVFM, n) desumptum ex libro Babaila Michael, qui libri Enochii nomine notus est, quo vero nihil dici ac cogitari potest futilius.

§. XIV.

Principes, qui angelis mortis praefecti sint, duo statuunt ebraei. Alterum eorum, qui in terra sancta moriuntur, quem Gabrielem esse garriunt: alterum extra illam terram occumbentibus praepositum censent, huncque dicunt Sammaelem. Qua de re audire iuuat R. NATHANEM SPIRAM: o) *יש שני מלאכים ממונים על המיתה אחד ממונה על מתי הוצה לארץ ושמו סמאל ואחד על מתי ארץ ישראל ושמו גבריאל וכל אחד ואחד יש לו חיילות רבות וכל חיילותיו נקראים מלאכי מורה duo angeli sunt mortis praefecti, alter eorum, qui extra terram obeunt, cuius nomen est Sammael, alter in terra Israelitica morientium, qui est Gabriel. Vtrique multi exercitus sunt, qui omnes exercitus angelorum mortis vocantur.*

C 3

m) *selectis programmatis aethiop. lib. III. cap. IV. ad num. VIII. de imaginibus angelorum, p. 56 sqq.*

o) *in טוב הארץ f. 31.*

n) *commentario ad histor. col. 4.*

tur. In sequentibus dicunt, duos hos angelos dependere ab angelo *Metatron*, cui Deus notum faciat, quot homines quocumque sint morituri.

§. XV.

Quum Gabriel in scripturis occurrat, ideoque iam notus sit: nos tantum de *Sammaele*, cuius quoque multo crebrius frequentiusque mentionem facere solent, aliquid praecipiemus. Vti vero hic loco modo citato vocatur *המיתח על המוכה על מלאך* *angelus praefectus super mortem*: sic dici eum alias memini *המתים על המוכה על שר המוכה* *principem praefectum moribundis*.

§. XVI.

Etiam diabolis omnibus, ceu princeps, praepositus dicitur *Sammael*. Sic alicubi *p)* vocatur *מלאך סמאל* *angelus Sammael improbus*, *princeps est omnium diabolorum*. R. NAPHTHALI *q)* eundem dicit *מלך מלכים על כל שרי המשחיתים* *regem regum, qui est super omnes principes perditionis*. Porro in *talmude r)* *geennae princeps* vocatur: *חרג עליהן שר* *frenduit in illos princeps geennae dentibus suis*. Hinc si generatim & absolute *Satan* occurrit, is *Sammael*

p) in *מדרש רב* fol. Idem legitur in R. IOSEPH. 247. col. 2. *Daemonum* quo- BEN GEKATILIA *שערי* que *princeps* audit in libro *אורח* fol. 1. *de vita & morte Mosi*, p. 80. *q)* in *עמק המלך* f. 83. editionis IO. ALB. FABRICII. col. 2. Vide loc. in *diff. PRAESIDIS r)* *gemara Sanbedrin* f. 52. *de corpore Mosi*, c. III. §. 7. p. 38. col. 1.

mael est, monentibus iudaeis. Sic R. MOSES BEN MAI-
 MON: סמאל הוא השמן וזה השם גם כן לענין ש) כמו ששם הנחש לענין
 Sammael est ipse Satan, & per illud nomen significatur, sicut per nomen Nachasch. (ser-
 pentis) Immo R. ELIEZER ז) & R. SIMEON BEN IO-
 CHAI ש) scribere non verentur: סמאל השר הגדול
 Sammael princeps maximus, qui in coelis est.
 Quae quum ita sint, non sine causa cel. DAVID MILLIUS x)
 Plutonem, quem pagani morti inferisque praefectum cre-
 debant, cum Sammaele scite contulit. Denique & iudaei
 Sammaelem vocant שר רומי של הרשע impium princi-
 pem Romae, vt inter alios R. BECHAL.* Solent nempe ad-
 modum esse imperio romano iniqui, vnde id idemtidem
 vocant אדום Edomum. Qua de re doctissimus quondam
 MATTHIAS FRID. BECKIVS. **

§. XVII.

Quod ad ipsum hoc nomen סמאל adinet, ἀγγέλων
 id quidem est, in talmudicis vero ac rabbinicis, praecipue
 quoque cabbalisticis scriptis, veluti Zohare, idemtidem oc-
 cur-

- s) in מורה נבוכים part. fine paraschae מקץ.
 II. cap. XXX. ** exercitatione contra
 ז) in פרקי ר' אליעזר א Isaacum Abarbanellem de no-
 cap. XIII. mine Edom, verum eo imperi-
 ש) in זוהר f. 28. b. um romanum & vniuersus coe-
 x) dissert. selectarum VI zus christianorum in propheta-
 de Baalzebub & Miphlezet, §. rum variemini inuatur, Ie-
 4. 5. p. 174 sq. nae, 1673.
 * ביאור על התורה in.

currit. Occurrit tamen quoque, quamvis rarius, in paraphrasibus chaldaicis, ut apud *Ionarbanem Gen. III, 6. Psal. XLI, 5. Iob. XXVIII, 7.* Plerumque cum iudaeis eruditi, inter quos est IO. COCCIVS, * deriuare hoc nomen solent a מַלְאָךְ *recedens a Deo*: ut notarunt HENR. BENED. STARCKIVS γ) & doctissimus Marburgensium philologus, IO. IOACH. SCHROEDERVS. 2) Sunt tamen ex christianis non pauci, qui originem eius repetunt a מוֹם siue מוֹמָה *venenum*, & אֱלֹהִים *Deus*, ut notet *venenatum Deum*. Id quod vero multo est similis, ut, pro fastu suo, quo maiestatem quamdam diuinitatemque adfectat, *Deus* quidem vocetur, sed *venenatus*: uti alias vocatur אֱלֹהִים אֲחֵר *Deus alius* & אֱלֹהִים נֹכַח *Deus peregrinus*, notante ven. IAC. ELSNERO, ** & simili ratione in sacris *Beelzebub dominus stercoreus* audit. Praecipua vero ratio subest, quod, instar dirae ac venenatae serpentis, veneno mortis omnes omnino mortales infecit. Ad hanc etymologiam adludere videtur R. ABR. SEBA, a) dicens: סַמְמַאֵל הוּאֵה סֵם הַמּוֹרֵת *Sammael est venenum mortis.*

§. XVIII.

Alia quaedam nomina Sammaeli huic haeserunt. Il-
lustre

* *comment. in epist. ad birco, eiusque viribus ac mysterio*, Marburgi, 1725. §. 20.
Ebr. c. IX, 12. §. 24.

γ) *notis selectis criticis philol. exegeticis in epist. S. Paulli ad ebr. ad cap. II, 14.* p. 17.
** *observat. sacr. in noui foed. libros*, tom. II. p. 144.

a) *in צְרוּר הַמּוֹרֵת ad Leu.* p. 17.
2) *diff. acad. de Azazelis* XVI.

lustre est nomen אשמדאי *Aschmedai*, quod nunc sine $\aleph$ illo ultimo, nunc cum duplici Iod pingunt. Significat hoc *vastatorem, perditorem*, a radice שמר *perdidit*. THOMAS vero GRAVIUS, *b*) citante IA. WINDETO, *c*) & MATTHAEVS HILLERVS *d*) vocem hanc Persicae origini vindicare instituerunt. Quo successu, felicine an infelici, ignoramus quidem, id tamen certum putamus, nos illa deriuatione haud egere, quum ebraea sufficiat. Etsi vero quidam subtilius hoc nomen a Sammaele distinguere voluerint: vt plurimum tamen aequipollere videntur. Sic ex rabbinis ELIAS LEVITA: *e*) atque mihi, inquit, *viderur Aschmedai & alio nomine Sammael adpellatus fuisse*. Sic apud talmudicos *f*) Salomo dicitur vermiculum שמירא *accepisse שירי מלכא מאשמדאי* ab *Asmodaeo, rege daemoniorum*, vbi & dicitur: *אנן לא ידעינן דילמא אשמדאי מלכא דשירי ידע* *nos non scimus, forte Asmodaeus, rex daemonum, scit*. In *chaldaica* quadam *g*) *paraphrasi Cob. I, 12*. itidem *מלכא דשירי* *rex daemonum* vocatur. Ex quibus loquendi modis claret, quia Sammael alias *princeps* D dae-

b) *adnotatt. ad Persicam* *lev namen in der heil. bibel*, p. euangeliorum *versionem*, pag. m. 16.

58. a.

c) *de vita functorum statu*, sect. VI. in THOMAE CRENI *fasciculo IV opusculorum, quae ad histor. ac philol. sacram spectant*, p. 95.

d) *erklarungs register al-*

e) in אשמדאי voce תשבי.

f) *masscheberb גיטין* cap. VII. f. 68. col. 1.

g) Haec verba tantum in DAN. BOMBERGII editione inueniuntur.

daemonum vocatur, Asmodaei nomen idem cum eo valere. Hoc quoque testantur philologi summi, veluti CONSTANTINVS L'EMPEREUR, *b*) THEODORICVS HACKSPANIVS, *i*) IO. BVXTORFIVS, *k*) pater, DAVID MILLIVS. *l*) De cetero id admodum est ridiculum, quod iudaeorum quidam Aschmedaem *angelum bonum* faciant. Distinguant scilicet inter שרין יהודאין *diabolos iudaeos* & עברי עבודה זרה *diabolos idololatrias*, vt ostenderunt IO. ANDR. EISENMENGERVS *m*) & celeberrimus IAC. ELSNERVS. *n*)

§. XIX.

Succurrit synonymum Sammaelis aliud דומה *Duma*. Qua in sententia doctissimos video esse viros, IO. BVXTORFIVM *o*) praecipue, qui *nomen*, inquit, *angeli praefecti mortuis, qui mortuorum rationem habet, a silendo, quasi praefectus silentii*. In eandem sententiam abeunt THEODORICVS HACKSPANIVS, *p*) IA. WINDETVS *q*) &

- b*) adnotat. ad R. IOSEPHI *disputationibus selectis*.
 IACHIADAE *paraphrasin in* *m*) *entdeckt. iudentb. part.*
Danielem, cap. VIII, 5. p. 146. II. cap. II. p. 432.
i) *tract. de scriptorum iu-* *n*) *observar. sacr. in noui*
daicorum usu vario & multi- *foed. libros*, tom. II. p. 143.
plici, addito R. LIPMAN ספר *o*) *lex. cit. col. 510.*
נצחון cap. I. §. 19. p. 264. *p*) *disp. de angelorum dae-*
k) *lexico chald. talm. &* *monumque nominibus*, §. 45. p.
rabb. col. 237. 258. *in eius disputationum:*
l) *dissert. de Baalzebub &* *rheol. philol. sylloge.*
Miphlexet, §. 3. p. 173. *in* *q*) *de vita functorum sta-*

& IO. A LENT. r) Hic notanter angelus, ait, *Duma*, mortis praefectus est, illumque tenet rationem, de quo referunt, quod torus oculis plenus sit. Nemo non ex dictis videt, haec omnia in Sammaelem quam optime quadrare. Illustris hanc in rem locus videtur, quando anonymus s) quidam iudaeus ait: שמו של גיהנם דומה שמו: *princeps inferni vocatur Duma*. Ita vero supra §. XVI. vocatus est Sammael. Licet etiam varii sint angeli, inferno praefecti, omnes tamen הדימה ידא החות r) *sub Dumae potentia* & imperio esse feruntur. Sic R. SIMEON v) מלאך אחד יש ושמו דומה הויא ממונה על הנשמות *est angelus aliquis, cui nomen Duma, praefectus super animas*. Qui plura de eo scire auet, is diligentissimum IO. ANDR. EISENMENGERVM x) consulat. Notatur tamen non numquam voce דומה ipsa *geenna*, cui angelus hic praefesse creditur, vt in illo y) satis noto: שבעה שמות לביהמם שאול גיהנם באר שחר דומה טיט הוון צלמות ארץ התחתית *septem nominibus vocatur geenna*. Namque dicitur *scheol, siue infernus, geenna, puteus corruptio-*
D 2 nis,

zu, sect. VII. p. 104. in THOMA CRENIO.

r) de moderna theol. iudaeica, loco. VIII. §. 16. p. 278.

s) in ספר נצחון ישן inferto IO. CHRISTOPHORI WAGENSEILII *telis gneis satanae*, p. 129.

t) Vt loquitur R. NAPH-

THALI in עמק המלך f. 144. col. 2.

v) in ילקוט שמעוני f. 149. col. I. num. 906.

x) in *entdecktem iudenzum*, part. II. cap. VI. p. 332.

y) in בראשית רבה ad gen. XXIV, 67.

nis, silentium, lutum faecis, umbra mortis & terra infima, vbi tamen notandum, alicubi z) haec non nomina, sed מדרגות לגיהנום i) *septem gradus inferni* vocari. Videndus IA. WINDETUS, a) medicus Anglus, IO. A LENT b) & laudatus EISENMENGERVS. c) In sacris similibus quaedam significatio reperitur, quum רימה notat *sepulcrum*, vel potius locum & statum mortuorum, veluti *Psal. XCIV, 17. CXV, 17.* vbi tamen a quibusdam *infernus* quoque vertitur.

§. XX.

Eodem modo saepe עזזל Azazel vocatur Sammael. Nunc enim hoc nomen cum Sammaele idem, nunc diuersum esse dicunt iudaei. Quod συνονόμας id sumatur, infra cap. III. §. VI. dicemus. Quod vero etiam aliquando distinguatur, inde perspicimus, quia quatuor malorum spirituum principes atque antesignanos faciunt, videlicet עזזל מחזאל סמאל עזזל Sammaelem, Azazelem, Azaelem & Meebazaelem: vt notant ANTONIVS GRELOTVS, d) IO. ANDR. EISENMENGERVS e) & IO. IOACH SCHROEDERVS. f) Non numquam alium addunt, nomine נין *Aza*, vt videri potest apud R. MENACHEMVM Re-

z) in בעל הטורים ad *Exod. XX, 6.*

a) *de vira functorum statu*, feft. II. p. m. 13.

b) *de moderna theol. iud.* cap. XIX. §. 12. p. 682.

c) loc. cit. p. 324.

d) *prodromo in D. Ioan. apoc.* ad cap. VII, I. p. 91.

e) l. c. cap. II. p. 155 sqq.

f) *diff. acad. de Azazelis birco eiusque ritibus ac mysterio*, §. 14. p. 11.

Rekanatensem g) & R. SIMEONEM BENIOCHAI. *b)* Denique quum Pharisaei *Matth.* XII, 24. Beelzebulum vocabant ἀρχοντα τῶν δαιμονίων, eos Sammaelem, qui idem nomen retulit, indicare voluisse, persuasum mihi est.

§. XXI.

Qui ea, quae hactenus disputauimus, sollicite expendit, facile multam hic *superstitionem* subesse percipit. Quum enim neminem mori posse iudaei putant, nisi angelus ipsum mortis occiderit: similes mihi videntur superstitionis & inscitia laborantibus hominibus, qui sibi haud raro imaginantur, mortem esse scelerem quoddam humanum, alis instructum, quod in vna manu habeat falcem, in altera horologium, quodque mortem homini adlaturum, per fenestram aut aliunde intret hominemque enecet. Quis praeterea non videt, summam iudaeorum superstitionem esse, quod terribilem eius formam determinent, quod canes, illo conspecto, vlulent? & quae sunt alia. Singularis vero quaedam ac praecipua in eo se exferit superstitio, quod si quis mortuus fuerit, aquam ex aedibus effundant. Cuius rei causam plerumque hanc tradunt, quod angelus mortis, cultrum, quo hominem interfecit, vel gladium, aqua statim abluat, eamque inficiat. Ne igitur hoc ea aqua, qua domi vtuntur, fiat, eam effundere solent. Sic in libro quodam

D 3.

ebraeo-

g) in פירוש על התורה p. 36. col. r.

b) in זורה ad *genef.* parasha I. p. 26. col. 4. Adde li-

bellum cabbalisticum, chaldaice scriptum, מדרש רוח qui in *Zohare* Cremoniensis exstat, p. 184.

ebraeo-teutonice scripto *i*) haec leguntur: *ich will dir sagen, warum daß man Wasser ausschüttet, wann ein מַרְ (Todter) ist, (im Hause) dann vor Zeiten hat man ein Horn geblasen, wann ein מַרְ ist gewesen, daß man hat gemußt, daß ein מַרְ ist. Dann man sagt nit gern ein boese שמיעה (Leitung) mit dem Maul. Darum schüttet man das Wasser aus, daß die שכנים (Nachbaren) sehen, daß ein מַרְ ist. Einige sagen, daß מלאך המוות wasche sein Messer im Wasser ab. Andere sagen, (es geschehe) von dem פסיק (vers) wegen, ולא היה מים ותמרה מרים da Miriam starb, da batten Israel kein Wasser mehr. Vide 10. BVXTORFIVM. k) Sed eiusmodi superstitio haud miranda est, quum dici haud possit, quantopere illi indulgeant: qua de re alibi 1) PRAESES.*

§. XXII.

Nulla fabulis fingendis aptior res est, quam superstitio. Eatalia alicui adseribit, quae nullo modo dici possunt. Quae alii ne per somnium quidem cogitare possunt: ea superstitiosus se vidisse ait, determinat, & nescio quae, addit. Clarissima huius rei exempla suppeditant superstitiosi, ut eos modo vocauimus, iudaei, qui, ut solent, integram hanc de angelo mortis doctrinam fabulis repleuerunt, quas quod referamus, nemo nobis vitio vertet, cum iudaeorum

i) ספר מנהיגים fol. 13. col. 2.

k) de synag. iudaica, cap. XXXV. p. m. 435.

l) exercit. philol. rheologi-

ca de varia indole interpretum script. sacr. Ienae moderante ven. IOAN. GEORGIO WALCHIO habita, cap. I. ad §. 5. p. 13 sqq.

orum fidem scire nostra interfit, ac summi insuper theologi eas retulerint, VI IO. CONR. DANNHAVERVS, *m*) 10. AD. SCHERZERVS *n*) & IO. GVIL. BAIÆRVS, *o*) pater. Audiamus tantum totam de mortis, quem fingunt, processu, fabulam, ex talmude *p*) repetitam, & me vera dixisse, inueniemus: אמרו עליו על מלאך המות שכולו מלא עינים בשעה פטירתו של הולה עומר מעל מראשותיו והרבו שלופה בידו וטיפה של מרה תלויה בו כיון שהולה רואה אותו מזדעזע ופותח פיו וזורקת לתוך פיו ממנה מה ממנה מסריח ממנה פניו מוריקת *Tradunt de angelo mortis, ipsum totum esse oculatum. Quumque adest hora mortis aegroti, stat a cervicalibus eius, manu strictum tenens gladium, a quo guttula fellis pendet. Quando autem aegrotus illum conspicit, contremiscit & diducit os. Tum angelus mortis guttam illam fellis immittit in os eius, ex qua moritur, foetorem contrahit & vultus eius flauescit.* Sic porro nugantur, nullum mortis angelum vno plures homines occidere. Sic enim R. NATHAN. SPIRA: *q*) יש מלאך אחד לכל נפש ונפש ומדרגתו כל מלאך ומלאך כפי הראוי למדרגת מעלת הנפש שהולך ליטול ואחר

m) *ἑδοκασθη* christiana, phaen. XI. p. 716.

n) *system. rheol.* loc. XIX. §. 3. p. 543.

o) *diff. rheol. de agone mortis, seu de iudicio hominis moribundi*, §. 26.

p) *gemara Babyl.* עבודה

cap. I. fol. 20. col. 2. aut in GEORG. ELIEZERIS EDZARDI editione p. 163. Eadem fabella legitur alibi faepius.

q) in טוב הארץ fol. 31. col. 4.

ואחר שנמל אותו המלאך את הנפש ומסר ביד הממונה
 ששלחו אז אותו מלאך בטל מן העולם כי לא נברא
singulis animabus singuli לייטול נפש אחת בלבד
praefecti sunt angeli, qui gradibus differunt, secundum gra-
dum excellentis animae, quam (angelus) abducit. Postquam
vero eam abduxit angelus & tradidit sibi praefecto, (Gabrieli
aut Sammaeli) a quo missus fuerat, tunc ipse angelus aboletur
de mundo, quia ad unam tantum animam abducendam creatur
fuit. Praecipue futilis admodum est fabella de R. *Iosua*
ben Leui, qui per stratagema acceperit cultrum ab angelo
mortis & sic viuus in paradysum venerit. Habet eam 10.
 ANDR. EISENMENGERVS, r) linguarum orientalium
 olim professor Heidelbergensis doctissimus, apud quem
 etiam fabellas, qui plures desiderat, vbertim inueniet. Non
 dissimilis illi ea est, quam de Mose, mortem detrectante eam-
 que ob causam cum Sammaele certante, referunt: אמר
 לו הקדוש ברוך הוא לסמאל בא והכני נשמתו של
 משה: מיד שלף חרבו מתערו: ועמד על משה: מיד
 קצה עליו משה נטל את המטה בידו שחקוק בו שם
 המפורש: ופגע בו בסמאל בכל כחו עד שנס מלפניו:
 ורץ אחריו בשם המפורש: ונטל קרן הודו מבין עיניו
 ודixit ad Sammaelem Deus O. M. abi &
adduc animam Mosis. Tum statim euaginavit gladium su-
um & ad Mosen accessit. Illico Moses, ipsi iratus, accepit
bacu-

r) im entdecktem iuden-
 deram. Confer PRAESIDIS
 thum, part. I. cap. XIX. p. 869. *diff. de corpore Mosis, c. III. §. 9.*
 s) in דברים רבה f. 302. p. 40.
 col. 3. 4. edit. Francof. ad O-

baculum, in quo scriptum erat nomen explicatum, (Iehoua) & percussit Sammaelem totis viribus, donec fugeret ab eo & curreret retrorsum, ob nomen explicatum. Et accepit (Moses) cornu gloriae suae, quod inter oculos erat, & excaecauit oculum eius. (Sammaelis)

§. XXIII.

Eodem modo de Sammaele, principe angelorum mortis, dici non potest, quam multa passim nugentur foecundi hi fabulatores. Cuiusmodi sunt, quae de vxoribus eius ac pellicibus tradunt, indigna profecto, quae referantur. Similiter lepra ipsum adfectum ferunt. Aiunt etiam, sacrificium, quod cultro, fissuram habente, mactatum fuerit, non posse offerri, sed Sammaeli cedere. Namque R. IESCHAI A t) ait: ששוחט הנפש בסכין פגום שהיה מלא מלא quod mactatio animae (corporis bestiae) cultro fissuram habente fit Sammaelis. Sunt quoque, qui eum ex septem illis angelis vnum faciunt, qui coram domino stent, & cerro die ipsi ministrent. Id quod faciant die solis Raphael, die lunae Gabriel, die Martis Sammael, die Mercurii Michael, die Iouis Hidkiel, die Veneris Hanael, & denique die sabbati Kepbariel. Ita numerat b. GEORG. IO. HENCKE v) Negari tamen haud potest, alios aliter rem narrare. THEODORICVS enim HACKSPANIVS x) quatuor tantum habet, Gabrielem, Michaelem, Vrielem & Raphaellem. Scilicet

E

fo-

t) in לוחות הברית שני לוחות הברית stamenti, cap. II. §. 2. p. 16. f. 106. col. 2.

x) tract. de vsu librorum

v) introd. hist. philol. ad rabbin. cap. III. §. 57. p. 445. libros apocryphos veteris re-

solent iudaei sibi non semper constare, vt iam videbimus.

§. XXIV.

Iam visum fuit, quaedam ad diiudicandam hanc sententiam monere. Quod vulgo dici solet, mendacem oportet esse memorem: id & in nostros cadere iudaeos, eorumque varia de angelis mortis mendacia, illi omnino patebit, qui paullo adcuratius eorum scita examinauerit. Error enim, quemadmodum in se valde est obscurus, sic cum alio errore facili negotio potest commutari. Vnde, puto, factum est, quod tot contradictiones, vti rebus in aliis, sic in hac materia, admittere soleant ebraei. Sed ad rem ipsam veniamus. Vidimus supra, adserere eos, ex gutta fellis, a gladio dependente, diem suum obire aegrotum. Eorum vero alii statuere, gladio ipso, quo armatus sit angelus, guttur humanum iugulari. Iam ipsi talmudistae hoc dubium aliqua ratione videntes, ad id respondere voluerunt, quo successu, videbimus. Verba eorum haec sunt: *אמר מר ממנה מה נימא פליגא דאבוה דשמואל דאמר אבוה דשמואל אמר לי מלאך המות אי לא דחיישנא ליקרא דברייחא הוא פרענא ביה דשחיטה ככהמדי דילמא ההיא טיפה מהתכח להו לסימנן* dicebat *Mar, hominem ex guttula fellis, sibi in os immissa, mori. Anne ergo adfirmabimus, pugnare hoc ipsum cum adsero patris Samuelis? Dixit enim pater Samuelis: angelus mortis ad me dixit: nisi ego rationem haberem dignitatis Baveitbae, dedidarem locum mactationis tamquam in bestia,* (nunc sequitur

y) in *gemara Babylon.* 2. in GE. ELIEZERIS ED. עבודה זרה cap. I. f. 20. col. ZARDI editione p. 164 sq.

tur responsio) *forte illa ipsa gutta fellis non nunquam fauces homini abscondit.* Quis vero non videt, ineptam esse hanc dubii solutionem? Etenim si fauces aliquando gladio iugularentur, hoc videri posset. Nunc vero nemo simile quid obseruauit. Igitur, quod euincere volui, contradictio hic est aperta. Sic quando eos determinare volunt, in quos nullam potestatem exercuerit angelus mortis, admodum itidem sibi contradicunt. Nunc enim sex, nunc nouem, nunc tredecim numerant, nunc alios quoque omitunt, alios addunt. Videri & expendi possunt loca apud IO. ANDR. EISENMENGERVM 2) exstantia. Similiter supra audiuimus, eos adferere, quod, qui extra sanctam terram moriantur, per Sammaelem vita priuentur: id quod & saepe suorum exemplis illustrant; alibi vero profitentur, ipsum nullam in iudacos habere potestatem. Ita enim aiunt: a) קרא הק"ב לה למלאך המות ואמר לו אף על פי שעשיתי אותך קוזמוקרטור על הבריחה אין לך עסק באומה זו למה שהן בני ה"ה בני בניו אתם לה' אלהיכם *Deus O. M. vocauit angelum mortis, dixitque ipsi, etiamsi feci te κοσμοκράτορα (principem huius mundi *) super creatas res, nullum tamen cum populo hoc negotium habebis.*

E 2

behis.

2) im *entdecktem iuden-
thum*, part. I. cap. XIX. pag.
864-867.

a) in ויקרא רבה f. 151.
col. I. alibi quoque saepius. Vid.
IO. ANDR. EISENMENGE-
RVM l. c. p. 863.

* Sic & in factis diabolus
κοσμοκράτορα Eph. VI, 12. vo-
catur. Praecipue Valenti-
niani id fecerunt, vt ostendit
PET. DAN. HVETIVS, *obser-
uat. & notis ad ORIGENIS
commentaria*; f. 108. a.

bebis. Quare? quia sunt filii mei. Illud est, quod relatum legitur (Deut. XIV, 1.) vos estis filii Iehouae, Dei vestri. Plures addere possemus contradictiones, sed paginae angustia id prohibet. Id tamen addimus, eos modo dicere, Sammaelem in ipsos per omnes dies 364. habere potestatem, non vero die expiationis, modo numquam ipsum iis licentiam aduersandi habere, sed tantum die expiationis, si in iis peccatum fuerit. Loca vide c. III. §. VI.

§. XXV.

Sed forte omnia haec de angelo mortis *parabolice* intelligenda sunt? Ita putant quidam, inter quos succurrit THEODORICVS HACKSPANIVS. *b)* Intelligere eos putat, satanam animam agentibus solere admodum esse noxium & prauas suggerere cogitationes. Vnde quod de gladio dicunt, explicat per τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπρωμένα, ut Paullus *Eph. V, 16.* loquitur. Etiam IO. AD. SCHERZERVS *c)* refert, quosdam ira rem hanc exponere iudaeos, *quamquam*, inquit, *eruditiores haec non nisi mystice exponant.* Per oculos enim neminem esse turum a morte: per fellis gurrulam eius amaritudinem significant. Sed hanc sententiam suam haud facit. Haec vero gratis adferi, tot iudaeorum de angelo mortis narrationes, tot speciales circumstantiae, quae numero fere sunt infinitae, & omnium optime apud IO. ANDR. EISENMENGERVM *d)* vide-

b) *disp. de angelorum demonumque nominibus*, §. 43. in *sylloge disputationum theol. philol.* p. 257.

c) *system. theol.* loc. XIX. §. 3. p. 543.

d) im *entdeckten iudenum,*

videri possunt, euidenter loquuntur. Praeterea vereor ego, ne, si eiusmodi fabellae commodam admittant interpretationem, quidlibet ex quolibet effingi, & integer paene talmud orthodoxe explicari queat.

§. XXVI.

Nescio fere, an operae pretium facturus sim, si iudaeorum hanc de angelo mortis sententiam sub adcuratius examen reuocem, &, quid in ea verum, quid falsum sit, exponam, quum nemo non id facile possit cognoscere. Quod verum ibi inuenimus, huc fere redit. Inter alias denominationis causas haec etiam §. VII. numerabatur, quod angelus hic mortis humanae causa fuerit, mortemque in mundum introduxerit. Dein & hoc largimur, quod quaedam mortis potestatem habeat diabolus, ut dicit apostolus *Ebr. II, 14.* Postea in aprico est, quod, uti angeli boni animas piorum ad caelestem vitam, dicente Christo, *Luc. XVI, 22.* transportant, sic &, vi oppositionis, improborum animas infernis locis tradant mali genii. Quum etiam perhibent iudaei, malos hos angelos punire homines; omnino hoc non numquam, veluti in lobo, factum nouimus. Et hinc quoque haud raro *lictores Dei* nominati sunt, dubito vero, an recte. Rectius alii ex sacris litteris obseruarunt, idemdem Deum aut immediate, aut mediantibus angelis bonis, punire homines. Obseruarunt hoc b. IO. GERHARDVS, e) theologus vere magnus, & GE. MOEBIVS, f)

E 3. Deum

zum, tum alibi saepe, tum in primis part. I. integro cap. XIX. p. 854 sqq.

e) *comment. in gen. p. 124.*
f) *diff. de admiranda Dei*
viri.

Deum bonorum spirituum ministerio in malis poenae infligendis vii. Quod vero angeli, quotiescumque homo aliquis moritur, mortem adferant, quodque hoc ea, quam fingunt, ratione fiat, id vero est, quod omnino pernegare debemus. Praeterea quum Deus nobis constituit vitae terminum, pro naturae nostrae, & virium, ab ipso datarum, ratione durantem: nemo non videt, mortem adesse, hic si effluerit. Vnde Deus, tamquam vitae nostrae dominus & auctor, mortis quoque naturalis causa est, non angelus, multo minus diabolus.

§. XXVII.

Posteaquam igitur, quae iudaeorum de angelo mortis mens sententiaque fuerit, disputatum est: restat, vt, quid *Mubammedani* de eo sentiant, breuiter strictimque exponatur. Ante omnia monendum, eos eandem hanc sententiam a iudaeis fuisse mutatos. Notum enim est, & multis exemplis comprobatum, eos iudaeorum (perinde vii christianorum) simias dici rectissime. Observatum hoc est a viris harum rerum doctissimis, THEODORICO HACKSPANIO, g) AVGVSTO PFEIFFERRO,

vindicta, c. IV. §. 6. in *selectis disput. theol.* p. 818. *rescunt, vt quascumque fabulas iudaicas in alcoranum re-*

g) *tract. de vsu scripto-* *latae videamus.* Id quod ex *rum iudaicorum*, cap. II. §. 73. *insti- tuito demonstrauit cap. p. 343. a iudaeis*, inquit, *III. sect. III. integra, agente antiquis & quam plurima pe-* *de vsu scriptorum iudaicorum tere & rancopere illis addae-* *in adcuratiore alcorani tra-*
clatio.

RO, *h*) ABR. HINKELMANNO, *i*) IOAN. ANDR. EISENMENGERO, *k*) GEORG. ELIEZ. EDZARDO, *l*) & praecipue, qui magna hoc egit industria, DAVIDE MIL-
LIO. *m*)

§. XXVIII.

Sed vt e diuerticulo in viam redeamus, Muhammedis pseudoprophetae de mortis angelo cum iudaeis consensum ostenderunt rerum Muhammedanarum tractatores praestantissimi. Ex quibus primo loco nominamus PHILIPPUM GVADAGNOLVM, *n*) theologiae olim & arabicae lin-

elatione & diiudicatione dogmatum, p. 486. Adde eius *disp. de angelorum daemonumque nominibus*, §. 15. in *sylloge disp. theol. philol.* p. 240. ubi quoque monet, IO. ALB. WIDMANSTADIVM, Ictum celebrem, hoc olim iam monuisse in *notis ad theol. Muhammedis*.

h) *praefat. praemissa theol. iudaicae atque Muhammedicae principis*.

i) *praef. alcorano praefixa*, litt. D. col. 2.

k) in *entdeckten iudenzum*, part. II. cap. VIII. pag. 443 sqq.

l) *notis ad tract. talm. auoda sara*, num. X. p. 184. & n. XVI. p. 187. n. CV. p. 260. n. CXXXIV. p. 287.

m) *dissert. de Muhammedismo ante Muhammedem*, quae X est inter eius *dissert. selectas*, p. 301 sqq.

n) *apologia pro christiana religione*, contra ACHMED IBN ZIN ALABEDIN, Persam Ispahensem, (quo libro se aduersus Muhammedistas meliorem haud esse conspiciunt ait HACKSPANIVS *tr. de vsu librorum rabbin.* lib. II. §. 73. p. 343.) tract. II. cap. II. sect. II. p. 167.

linguae professorem romanum, AVGVSTVM PFEIFFERVM, o) GEORGIVM ELIEZEREM EDZARDI, p) IO. AD. SCHERZERVM, q) CHRIST. HENR. BROEMLIVM, r) & DAV. MILLIVM. s) Ipsam denominationem huius angeli ab ebraeis desumpsit Muhammed, siquidem eum vocat מַלְאֲכֵי מוֹת *angelum mortis*. Videamus quaedam loca corani. *Sura XXXII. v. 12.* ex editione LVD. MARRACII, V. II. ABR. HINKELMANNI: *Dic, extrahet e vobis spiritum (animam) angelus mortis, qui vobis est praefectus, tum ad dominum vestrum reducemini.* Sic *Sura XVI. v. 32. M. 34. H. illis, quos morti tradent angeli boni, dicent: pax super vos, ingrediemini paradysum ob id, quod fuistis operati, & v. 28. M. 30. H. quem ita vertit MARRACCIVS: illi, quos morti tradent angeli, iniquos contra animas suas, offerent concordiam (in articulo mortis, dicentes) non fecimus quidquam mali. (Sed respondebunt angeli: fecistis) vrique. Cerre Deus est sciens in eo, quod operabamini. Quum paullo aliter hunc versum reddat EDZARDI, t) eius versionem addemus: *illi, quorum animam e corpore extrahent angeli, (mortis) ita vt iniuria adfecerint se ipsos, (in hac vita, peccando proaeretic) attribuent**

- o) praefat. cit. num. 5. §. 3. pag. 543.
 p) ad tract. talm. avoda r) *diff. philol. de angelo ex-*
sara, adnotat. num. 205. pag. *terminatore*, §. 30.
 339. qui idem legi monet s) *differt. citat. §. 48. pag.*
in dialogo Mubammedis cum 394 sqq.
Abdia iudaeo, p. 118 sq. t) loc. cit. p. 339.
 q) *system. theol.* loc. XIX.

buent quidem (sive impertient) pacem, (scilicet angelis illis, id est, salutabunt eos dicentes) non sumus operati quidquam mali, cet. Denique quum Sura LXXIX. v. 1. iurare Deus fingitur per abstrahentes, scilicet angelos, ad adferendam resurrectionem, MUHAMMED hos rursus angelos intelligit. LVD. MARRACCVS v) angelos exponit, qui violenter extrahunt in morte e corporibus animas peccatorum. Quumque v. 2. dicitur per leniter protrahentes cum facili tractatione, iidem ex mente commentatorum Muhammedanorum eos innui putat, qui placide & leniter educunt e corporibus animas iustorum. Id quod iidem iudaei statuunt, violenter extrahi animas ex improbis, ac leniter ex piis, vt supra §. XI. monitum.

§. XXIX.

Denique illam הכבוד הקבר *fustigationem sepulcralem*, quam iudaei fingunt, adoptarunt quoque Muhammedis discipuli: vt iam obseruarunt PHIL. GVADAGNOLVS, x) EDVARDVS POCOOCKIVS, y) LVD. MARRACCVS, z) CHRISTIAN. HENR. BROEMELIVS a) & DAVID MIL-
F LIVS,

- v) notis ad h. l. in *alcorano* VII. pag. 241 seq.
no, f. 777. z) *prodromo ad refutationem alcorani*, part. IV. p. 120. col. 2. & *refutatione alcorani*, Sura VIII, 53. f. 300. Sura XIV, 26. f. 378.
- x) *apol. pro christ. religione*, tract. II. cap. III. sect. III. p. 206.
- y) *adpendice notarum miscellanea ad R. MOSIS MAIMONIDIS portam Moysi*, cap. a) *de angelo exterminatore* diff. philol. §. 30.

LIVS, b) Rem ipsam ita narrant. Esse duo angelos, *Monker & Nakir*, quos *duo exploratores* vocant, quibusque, perinde vt iudaei, admodum horrendam speciem adtribuunt, praeterea eos nigros, liuidosque aiunt, & ingentia monstra esse credunt. Hos putant interrogare: *quis est dominus tuus, quae tua religio, quis tuus propheta?* Si recte respondeant, eos placide obdormire putant, & haec verba audire *Sura XLI. v. 30.* exstantia: *ne timeatis, neque contristemini, sed laetemini in paradiso, qui vobis est promissus.* Sin minus recta dederint responsa, fustibus eos excipi horrendum in modum: quod *tormentum sepulcri* vocant. Sic enim *Sura VIII. v. 53 M. 52 H.* & *si videres, quando morti tradunt eos, qui fuerunt infideles, angeli, percussunt facies & dorsa eorum* (fustibus ferreis dicturi) *gustate poenam combustionis.* Praeterea, vt iudaei geennae quosdam praefectos aiunt angelos: sic Muhammed eiusmodi praepositos geennae & tortores statuit *Sura LXVI. v. 6.* vbi generatim eorum mentionem facit, *Sura vero LXXIV. v. 30.* nouendecim numerat. Conf. *Sura XL. v. 50.*

§. XXX.

Denique ex christianis an quidam hoc statuunt, nescimus. *Aethiopes* nomine quidem מלאך מות *angelus mortis* habent, adeo vt etiam *Ef. XIII, 21.* in eorum versione extet; non vero eandem vocibus his sententiam subiiciunt, quam quidem iudaei ac Muhammedani intelligunt. Scili-

b) *dissert. selectarum X de Muhammedem*, §. 48. p. 394. *Muhammedismo ante Mu-*

Scilicet aethiopes de *speculis & phantasmatibus*, quae circa moribundos videri credunt, aut potius metu & imaginatione homines fingunt, hanc denominationem sumunt. Vocant illa etiam *ἄνεμος*. Vid. IOBVS LVDOLFFVS, c) qui alibi d) etiam refert, in libro quodam aethiopico e) orari, ab omni cacodaemone, qui insidiatur hominibus, a lamis siluestribus & angelo mortis & ab omni vi daemonum libera me.

§. XXXI.

Ex doctoribus christianorum priuatis succurrit auctor quidam *commentarii in Iobum*, ORIGENI vulgo tributi, qui tamen, si adcuratius illum consideres, neququam ipsi potest adscribi. Etsi enim Iobum multis homiliis exposuit ORIGENES, vt edocet PET. DAN. HVETIVS, f) minime tamen aetatem tulerunt. Qui hodie in latina (in graeca enim HVETII editione non reperitur) operum editione existat commentarius, emendicatum ORIGENIS nomen habet, vt pluribus ostendere ANDR. RIVETVS, g) ROB. COCVS b) & laudatus HVETIVS. i) Quidquid sit, F 2 ex-

c) *lexico aethiop. lat. col. sacras scriptur. commentariis.*

d) l. c. col. 515.

g) *critico sacro*, l. II. cap.

e) *organo musico b. Mariae virginis*, in MSto.

XIII. p. 220 sqq.

f) in *Origenianis* l. III. c.

b) *censura quorundam scriptorum*, p. 132 sqq.

II. sect. II. §. 2. f. 240. prae-

i) l. c. l. III. adpendic. §. 2.

missis tomo I. ORIGENIS in f. 273.

expressis auctor ille *angeli mortis* mentionem facit, quo de dubitare nos haud sinunt ipsa verba, omnino adducenda: *ab hoc*, inquit, *k)* *venisse dicitur diabolus, tamquam angelus mortis, tamquam angelus poenas irrogans atque expectans, quando illi, qui poena digni sunt, ei tradantur & deponentur poenae atque perditioni, sicut ille, de quo dicitur, tradere eiusmodi satanae in interitum carnis, 1 Cor. V. Sicuti enim illi, de quibus dictum est, quos tradidi satanae, ut discant non blasphemare, (II Tim. IV.) omnes enim facinorosi, infideles, impii, iniusti, isti omnes malignis atque pessimis diaboli angelis traduntur, ac deputantur illis, de quibus dicitur: misit in eos iram indignationis, immisiones per angelos malos.* Quod si ORIGENI hic liber vindicari posset, causam indicarem, vndenam hanc de angelo mortis sententiam hausisset, videlicet ex ebraeis ac cabbalisticis iudaeorum scriptoribus, quos ab ORIGENE lectos fuisse, euicere voluit IO. BVXTORFIUS, *l)* filius. Sed nec hoc extra controuersiae aleam est positum, quum argumenta adlata id minime conficiant. Magnus quoque HVETIVS *m)* ORIGENEM non eximie in lingua ebraica versatum fuisse putat.

k) lib. I. citante REH. CHRISTIANO HENR. BROEMERIO *diff. philol. de angelo exterminatore*, §. 21.

l) *tract. de punctorum vo-*

calium & accentuum in libris vet. test. origine, antiq. & auctoriz. part. I. c. XI. p. 167.

m) loc. cit. lib. II. cap. I.

fol. 26. a.

* * *

A Nimus quidem erat, *benevole lector*, duo capita, quorum & frequens facta est mentio, alterum de *scripturae locis, qui aliqua*, alterum, de iis, *qui nulla ratione ex hac sententia possunt illustrari*, dissertationi huic subnectere. Sed quum praeter spem atque opinionem excresceret dissertatio, ita ut, si integra adponeretur, tractatus paene speciem esset relatura, reliqua duo capita in aliam referuare occasionem visum fuit. Accessere quaedam aliae circumstantiae, & instans cum primis PRAESIDIS iter, quae tacere nos in praefens iusserunt. Quum itaque haec causae sint grauissimae, bona, speramus, *lectorum venia*, filum in praefens abrumpemus.

NOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO

SAMVELI GERLACHIO

DEFENSORI DISPUTATIONIS STRENUO

FAVORI ATQVE AMICO SPAVISSIMO

S. P. D.

P R A E S E S.

PRAECLARE illi res suas instituere videntur, qui, in academiis viuentes, procedunt in lucem, &, quos in studiis fecere progressus, in publico eruditorum confessu, variis

riis progymnasmatibus, palam, omni tamen cum piae mentis significatione, ostendunt. Neque enim illi se vumquam probabunt, qui in tenebris latent, nec in eruditorum conspectum se conferre audent, quorum scire, vt scite veteres monuerunt, nihil est. Quocirca in TE, multo carissime GERLACHI, habeo, quod amem maxime atque suspiciam. Postquam enim per tempus haud exiguum Musis nostris operam nauasti diligentissimam, indeque praestantissimum sapientiae & eruditionis thesaurum, veluti in bonarum artium mercatura, TIBI comparasti: omnino facis rectissime, quod dissertationem quamdam, eamque philologicam, doctiorum examini, tradere constitueris. Quam ob causam me ex Fride-riciana nostra prius discedere noluisti, quam meum TIBI ad habendam hancce dissertationem praesidium commodauissem. Id quod non potui non laetissimo facere animo, tum quod persuasum habeam, eximia & ad hanc exercitationem necessaria doctrina TE esse excultum, tum quod de vita TUA, bene pieque, & cum omnium bonorum laude, huc vsque peracta, satis superque

que constet. Meum igitur est, de hoc indefessae diligentiae specimine tibi quam humanissime gratulari, utque omnia feliciter fluant, toto animo vouere. Maeste, GERLACHI politissime, hac TUA doctrina egregiisque, quibus deditus semper fuisti, virtutibus. Nullus profecto diffido, quin, si eadem ratione perrexeris, (quod te facturum scio) sacrum illud & arduum munus, cui te destinauisti, optima aliquando ratione exornes. Idque est, quod a patre caelesti summis precibus peto atque contendo. Vale, & mei, quaeso, memor semper uiue. Iterum vale! Dabam d. XI. Septembris, anno epochae christianae

CIO IO CC XXXII.

que confer. Meum igitur est, de hoc in-
deceat diligentissime specimine tibi quam hu-
manissime certantur, vespere opus scriber-
ter fuerit, toto animo vos res. Migne,
GERLACHI politissime, hac 7. do-
ctria egregieque, quibus deditis (inter
fuit, vtriusque. Nullus profecto huius-
do. puer, si eadem ratione portaret, quod
se facturum scio) factum illud & arguam
tamen, cui reobstantissimam opinionem aduen-
to ratione exores. Hanc est, quod a pa-
ne ecclesiasticis precibus puto aduencon-
tendo. Vale. & meli. quatuor. minor
temporibus. Item vale! Dabam d. XI. Se-
ptembria, anno epochae christianae mil-
lesimo cccxxxii.

Te 2608

ULB Halle
003 904 288

3

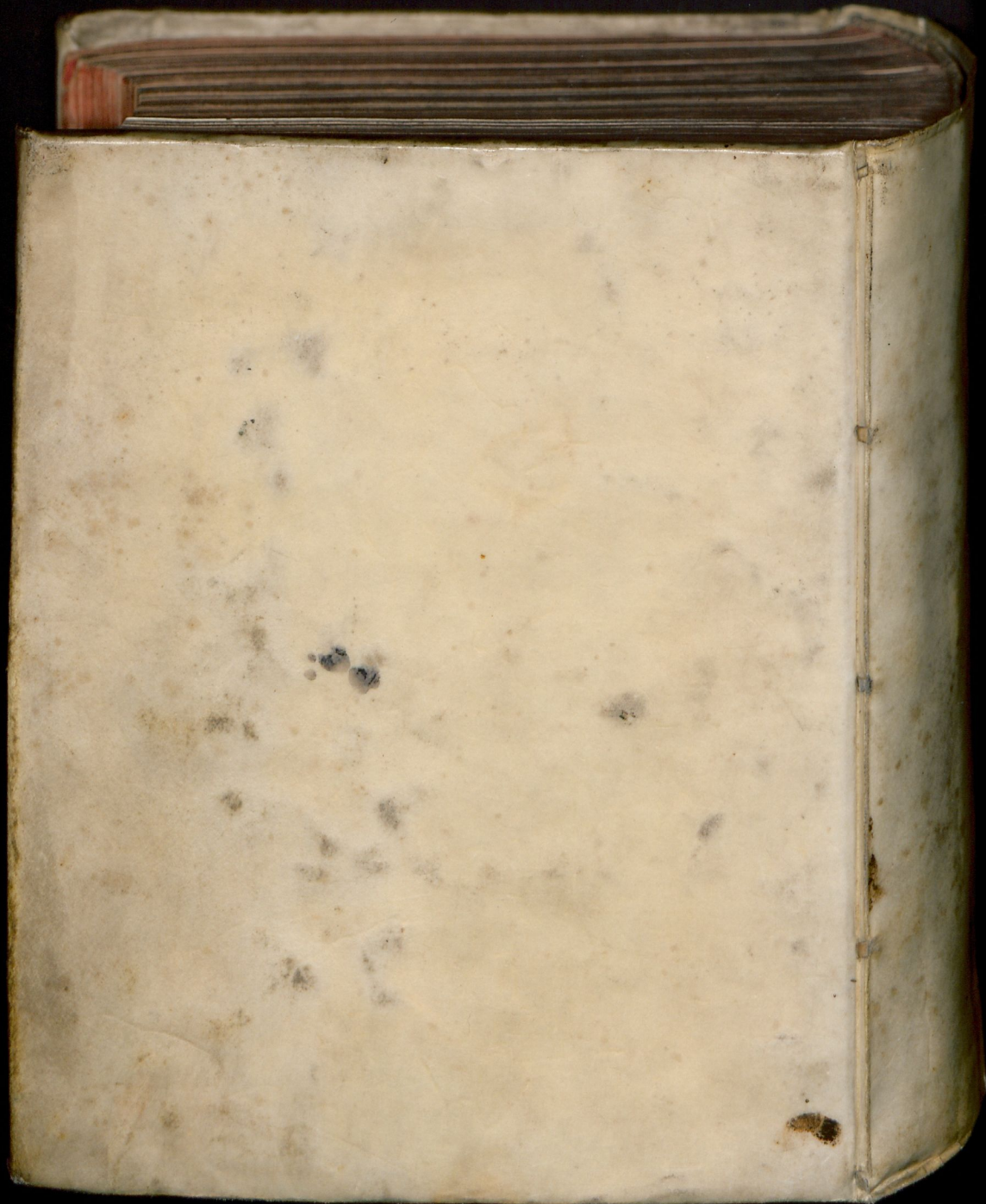

fr

Retw ✓

MC

מלאך המות

DISSERTATIO PHILOLOGICO-HERMENEVTICA
DE

ANGELO MORTIS

EX MENTE
EBRAEORVM AC MVHAMMEDANORVM
AD QVAEDAM SCRIPTVRAE LOCA VEL ILLUSTRANDA
VEL VINDICANDA

PRAECIPVE EXOD. XII, 23. PROV. XVI, 14. EBR. II,
14. TOB. III, 8. APOC. IX, 11.

VARIIS OBSERVATIONIBVS ILLUSTRATA

QVAM

PRAESIDE

ERNESTO FRIDERICO
NEUBAVERO

ORDINIS PHILOSOPHORVM IN REGIA FRIDERICIANA
ADHVC ADIVNCTO

IAM VOCATO ANTIQVITATVM LITTERATVRAE GRAECAE
ET LINGVARVM ORIENTALIVM IN ACADEMIA GIES-
SENSI PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO

AD D. SEPTEMBRIS *al.*

VOLENTE DEO

PVBLICO DOCTORVM EXAMINI SVBICIET

SAMVEL GERLACH

POTSDAMIENSIS
SACRARVM LITTERARVM CVLTOR

HALAE MAGDEBVRGICAE A. O. R. CIO MDCCCXXXII.

TYPIS IO. CHRISTIANI HENDELII ACAD. TYPOGR.

